

**SÖZ DİZİMİ AÇISINDAN KIBRIS TÜRK ATASÖZLERİ :
TÜRKÇE VE TÜRKÇESİNDEKİ VARYANTLARLA PARALELLİKLER VE SAPMALAR**

*Gürkan GÜMÜŞ ATAM**

ÖZET

Söz dizimi açısından atasözlerinin karşılaştırılması bu incelemede Kıbrıs ve Türkiye Türkçesindeki ortak varyantlar değerlendirilmiştir. Öncelikle söz dizimi bakımından uyumlu olan atasözleri ele alınmıştır. Bunun ardından da farklılık gösteren atasözlerinde, söz dizimine göre oluşan sapmalar saptanmıştır. Atasözlerindeki kısmi deyimlerin cümlede anlamı etkileyip etkilemediği üzerinde durulmuştur. Bunlar karşılaştırmalı örneklerle desteklenmiştir. Sonuç kısmındaysa genel bir değerlendirme yapılarak bulgular gözden geçirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Söz Dizimi, Kıbrıs Ağızları, Türkiye Türkçesi, Paralellikler.

**THE TERMS OF SYNTAX OF TURKISH CYPRIOT PROVERBS:
WITH TURKEY TURKISH VARIANTS PARALLELS AND DEVIATIONS**

41

ABSTRACT

The syntax for the dialects of Proverbs Cyprus and Turkey compared with the common variants were evaluated in this review. First, the syntax is discussed in terms that are compatible with proverbs. After that, according to the syntax of the deviations were found that differ from proverbs. Focused on changes in the partial sentence affects the meaning of proverbs. Supported by examples from comparative data. The result, made a general assessment section of the findings were reviewed.

Keywords: Proverbs, Syntax, Turkish Cypriot Dialects, Turkey Turkish, Parallels.

GİRİŞ

Kıbrıs'ta konuşulan Türkçe, bazı özelliklerle Türkiye Türkçesinin (TT) bir ağızdır. Ses, ekil ve söz varlığı gibi birçok yönden bu ağız, TT'nin Batı Grubu ağızlarıyla örtüşmektedir. Ancak, Kıbrıs ağızlarının (KA) kendine has özellikleri onu TT'nin ağızları arasında ayrı bir yere koymamızı gerektirmektedir. KA'yı TT'nin diğer ağızlarından farklı kılan, KA'yla ilk kez karşılaştığımız anların dikkat ettikleri yönlerden biri söz dizimidir. Zira KA'da TT'nin diğer ağızlarında rastlayamayacağımız türden söz dizimi özellikleriyle karşılaşmaktayız¹.

* Dr., Girne Amerikan Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Girne – KKTC, E-posta: gurkan.gumusatam@emu.edu.tr.

¹ Nurettin Demir, "Kıbrıs Ağızlarının Tipik Özellikleri", **Kıbrıs Konu uyor**, (hızl. Rıdvan Öztürk), Kesit Yayınları, İstanbul 2009a, s. 17-28.

Kıbrıs Türklerinin de i en söz dizimi kalıplarını Hint-Avrupa dillerinden tanımaktayız. Bu nedenle KA'daki geli melerin ili kiye geçti i dillerin etkisi sonucu ortaya çıktı mı söyleyebiliriz². Konuyla ilgili olarak istek cümlelerini inceleyen Demir, KA'nın söz dizimi konusunda unları bildirmektedir³.

“Söz konusu a ızlarda amaç, istek, yakla ma, gereklilik gibi fiillere has anlam kategorilerinin standart dilde ana cümle yüklemle tiricisi olan ve aynı zamanda özne temsilcisine de sahip biçimlerce verildi ini görmekteyiz. Oysa bu kategoriler standart Türkçede veya Türkçenin di er a ızlarında Türkçenin kendi söz dizimi kalıbına uygun olarak ba umlu cümlelerle ifade edilmektedir...”

KA'nın de i en söz dizimi, söz varlı ının bir parçası olan atasözlerine yansımamı tır. Ba ka deyi le atasözlerinde yüklem kurucu ö eler arasında en sonda bulundu u kurallı cümle yapısı korunmu tur. TT'nin a ızlarıyla KA'daki ortak atasözlerinin söz diziminin benzer olması bunun güzel kanıtıdır. Ancak, atasözlerinin nesilden nesile aktarılı nda ve bölgeden bölgeye yayılı nda ufak tefek farklılıklar, aynı atasözünün Kıbrıs'a has varyantlarının olu masına da ortam hazırlamı tır. Neticede, Kıbrıs Türklerinin Türkiye Türkleriyle ortak kaynaktan çıkan, söz dizimi özellikleriyle Türkçenin yapısına uyumlu, fakat söz konusu nedenlerle de i erek özgünle en birçok atasözü söz varlı ının bir parçası hâline gelmi tir.

KA'daki atasözlerinin Türkçenin söz dizimi özelliklerini koruması dikkate de erdir. Dil ili kileri sonucu söz dizimi de i en kimi Türk dillerinde de i im atasözlerine varıncaya kadar yansıma tır. Söz dizimi bakımından Sırpça, Hırvatça gibi dillerden etkilenen Makedonya ve Kosova Türklerinin atasözlerinde cümle içindeki kelimelerin yer de i tirmesi (hipotatik cümle) buna güzel bir örnektir⁴. Buna mukabil, her türlü dı etkene ra men Kıbrıs Türklerinin bu de i imi atasözlerine yansıtmayı ı atasözlerinin kalıpla ma özelli iyle beraber, kısmen halkın dil bilincine ve Türkiye'yle olan ili kilerin kopmamasına da ba lanmalıdır.

Amaç ve Yöntem

Kalıp sözlerden olan atasözleri ta ıdıkları özellikler itibariyle anlam bilimi ve söz dizimi açısından incelemeye uygundur⁵. Ancak, paralel yapılar üzerinde duraca ımızdan atasözlerinin kurulu undaki anlam olaylarını bir kenara bırakarak söz dizimi üzerine yo unla aca ız. Çünkü bu incelemenin amacı Kıbrıs Türk atasözlerinin söz dizimi özelliklerini belirlemek ve onların Türkiye Türkçesindeki⁶ varyantlarla paralel bir dizim izlediklerini göstermek, belli orandaki sapmalarını göstermektir.

KA'daki atasözlerini incelerken onları TT'deki varyantları esas alarak mukayese etme yolunu seçtik. Onların yapı bakımından hangi cümle türlerine uyduklarını belirlemeye çalı tık. Böylelikle hem a ız ara tırmalarında hem de atasözlerinin incelenmesinde sentaktik incelemelerin ihmal edilmi oldu unu⁷ vurgulamak istedik.

² Nurettin Demir, “Kıbrıs A ızlarında stek Eki Alımı Cümleler”, **Kıbrıs Konu uyor**, (hzl. Rıdvan Öztürk), Kesit Yayınları, stanbul 2009b, s. 121.

³ **Agm**, s. 121.

⁴ Hamdi Hasan, **Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, s. 19.

⁵ Bilal Aktan, “Cümle Yapısı Bakımından Özbek Atasözleri”, **Turkish Studies**, 2011, S. 6/2, s. 162.

⁶ Standart dildeki atasözlerini bir kenara bırakarak yöresel özellikler ta ıyan, otantik özellikler barındıran atasözlerine yer verdik.

⁷ Mustafa Altun, “Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir nceleme”, **Akademik Ara tırmalar**, 2004, Dergisi, S. 21, s. 80.

ncelememizde belirtmemiz gereken bir di er nokta de erlendirdi imiz malzemenin nereden ve nasıl seçildi idir. Konuyla ilgili olarak biri KA üzerine di eri TT bölge a ızları üzerine yapılmı iki ayrı sözlük çalı masını esas kabul ettik. Bunlardan ilki Gökçeo lu'nun Kıbrıs Türk atasözleri ve deyimleri üzerine hazırladı ı sözlük⁸, di eriyse Ömer Asım Aksoy'un bölge a ızlarından derledi i atasözleri ve deyimleri yayımladı ı kaynak eserdir⁹. Söz konusu kaynaklardan verileri seçerken aynı kavrama kar ılık gelen atasözlerinin e le tirmesine gitmedik, sadece paralel olanlar (ortak kaynaktan gelenler) üzerinde durduk. Böylelikle aynı varyantın günümüze ula an ayrı co rafyalardaki biçimleri arasında söz dizimi ili kilerini saptamaya çalı tık.

I. Kıbrıs Türk Atasözlerinin Türkiye Türkçesindeki Atasözleriyle li kileri

Kıbrıs Türk atasözlerinin önemli bölümü, Türk dünyasıyla, özellikle de Türkiye Türkçesinin atasözleriyle ortaktır. De i en co rafyadan kaynaklanmı birtakım farklılıkların dı nda ço u atasözünün ortak olması bunların aynı kaynaktan çıkt ını göstermektedir. Nitekim yaptı ımız bir incelemede Kıbrıs Türklerince kullanılan elliden fazla atasözünün Divânu Lügâti't-Türk'teki (DLT) savlarla ili kili oldu unu gördük. Saptadı ımız ortak atasözlerinden bazılarınınnsa TT'de de kullanılmaya devam etmesi bu savımızı do rulamaktadır:

DLT: *Tewe silkinse e ekke yük çıkar:* Deve silkinse e e e yük çıkar. (II. 246, 8)

KA: *Deve silkinse e e e yüg çıkar.*

TT: *E e in silkinmesi deveye yük olur. (*Ta ova –Ama.¹⁰)*

DLT: *Öldeçi sıçgan mu ta akı(n) ka ır:* Ölecek sıçan kedinin hayasını ka ır. (I. 438, 14; III. 267, 18)

KA: *Ko a unınca, çobanı topuzuna sulanır.*

TT: *Keçinin ölümü gelince (/sırtı ka unınca) çobanın de ne ine sürünür. (-N .; Gündüzbey *Ye ilyurt –Ml.)*

Ancak, de i en co rafyanın farklı ya am ko ulları, yeni atasözlerinin do u unu da hazırlamı tır. Dolayısıyla Kıbrıs Türklerinin kullandı ı atasözlerinin bir bölümü sadece Adaya özgü, di er Türk topluluklarında görülme yen örneklerdir. Kıbrıs Rumları ve Türkleri arasında kullanılan atasözleri bu türdendir. Ortak sosyal artlar hem Kıbrıs Türklerinin hem Kıbrıs Rumlarının kültür ya amında izler bırakmı tır. Sonuçta iki halkın mü terek dil verimleri te ekkül etmi tir. Söz gelimi Kıbrıs Rumları ve Türklerince kullanılan “*Güçük Memed zamanı deyil!*” aynı co rafyanın ürünü olup iki ayrı halkın ortak ürünüdür.

Türkiye Türkçesinin di er a ızlarıyla KA'daki ortak atasözleri genellikle mahalli söyleyi farklılıkları dı nda barındırdıkları sözcüklerin de i mesiyle birbirlerinden ayrılırlar:

KA: *Allah'ı günü golifadan¹¹ fazladır.*

TT: *Allah'ın günü ufak darıdan çok. (*Kilis –Gaz.)*

Atasözleri Türk ulusunun ve dolayısıyla Kıbrıs Türklerinin de ortak de er yargılarını yansıtır. Fakat tarihsel, co rafi ve kültürel de i meler atasözlerine yansımsı , Kıbrıs Türklerinin

⁸ Mustafa Gökçeo lu, **Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlü ü**, Galeri Kültür Yayınları, Lefko a 1997, s. 51-114.

⁹ Ö. Asım Aksoy, **Bölge A ızlarında Atasözleri ve Deyimler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 199, s. 25-210.

¹⁰ Kısaltmalar Aksoy'un kaynak eserinde verdi i ekliyle alınmı tır.

¹¹ golifa: < (Grk.) Bu day, nar, susam, badem vb. yemi lerle hazırlanan özel günlere has, geleneksel bir yiyecek.

yeni de er yargılarını da yansıtır olmu tur. De er yargılarının, dünya görüşünün de i mesine u örnek üzerinden bakabiliriz:

KA: *Sıçanı sidi inden de ize ne fayda?*

TT: *Karıncaın sidi inin denize faydası olur. (Yukarı Bozkuyu *Kadirli –Ada.)*

KA’da küçük eylemlerden medet ummanın gereksiz yere enerji ve zaman kaybına yol açacağı vurgulanırken, Kadirli-Adana’da en küçük eylemin dahi yeri geldiğinde bir ihtiyacı karşılayabileceğine vurgu yapılmış, böylece karıt iki dünya görüşü aynı atasözünün varyantlarında ortaya çıkmıştır.

II. Ortak Atasözlerinde Söz Dizimi

Günümüze kadar TT aız ara tırmalarında söz dizimi unsurları ayrı bir ölçüt olarak yeterince ele alınmamıştır. Bunun nedeni, B. Brendemoen’in çalışmaları dışında daha çok ses, biçim ve söz varlığına yoğunlaşılmasıdır¹². Ancak, aızlar arasındaki farklar bunlarla sınırlı değildir. Kanaatimize göre aızlar arasındaki ilişki ele alınırken dil bir bütün olarak değerlendirilmeli, söz dizimi de dâhil her alan tetkik edilmelidir.

Atasözlerinin söz dizimi açısından incelemesine gelince, atasözleri kalıplaşmış kelime birlikleri olmakla beraber kurulları itibarıyla cümle yapısındadırlar. Dolayısıyla kurucularını dikkate alarak onların söz dizimi inceliklerini belirlemek mümkündür. Parçadan bütüne gidecek olursak, atasözünü yapıca bir bütün kabul edip bu bütünü meydana getiren dizim özelliklerini saptamak ortak atasözlerindeki yapı bütünlüğünü, uyumluluğunu gözler önüne serecektir.

II.1. Söz Dizimi Açısından Paralel Yapıdaki Atasözleri

II.1.1. Basit Cümle Yapısında

Bilindiği gibi basit cümleler tek yargı bildirir ve tek yükleme sahiptir. Yapısı üzerinde genellikle ortak kanılar bulunan basit cümle konusunda ara tırmacılar değişik adlar kullanmasına karşılık¹³, bu cümle yapısında özne + yüklem sıralanmasına uygun bir dizim olduğu vurgulanmaktadır.

Basit yapıdaki atasözleri kısa ve özlü ifadelerin örneklerini içerir. Amaç genellikle somut bir gerçeği vurgulama, uyarma, yasaklamadır.

Basit cümle yapısındaki ortak atasözlerinde genellikle (örnekler arası) cümlenin tüm kurucu unsurları aynı görevdedir. Kimi durumdaysa, cümlenin yapısı bozulmamış olmasına rağmen atasözünü meydana getiren cümle unsurlarının aldığı ekler veya söz diziminde değişik yerleri farklılıklara yol açmıştır:

a. Söz dizimi açısından kurucu öğeleri aynı görevlerde tekkül edenler:

1. *Allah’ı günü golifadan fazladır. (KA) Allah’ın günü ufak darıdan çok. (*Kilis –Gaz.)*
2. *At (/beygir) ki nemesinden bellidir. (KA) At ki neyi inden belli olur. (Anamas *Eridir –Isp.)*

¹² Nurettin Demir, “Kıbrıs Aızlarının Tipik Özellikleri”, **Kıbrıs Konu uyor**, (hızl. Rıdvan Öztürk), Kesit Yayınları, İstanbul 2009a, s. 24.

¹³ Basit cümle karılığında (Ergin 1999, 404), (Bangulu 2004, 523), (Bilgegil 1984, 74), (Delice 2007, 163), (Demir 2006, 239), (Ediskun 2005, 379) “basit cümle”; (Dizdaro lu 1976, 187), (Hatibo lu 1972, 145), (Bozkurt 1995, 324), (Atabay ve öte. 2003, 93), (Koç 1996, 530) “yalın tümce”; (Gencan 2007, 158) “yalın tümce” terimlerini kullanır.

3. *Be günniük ömre, on günniük idare luzum.* (KA) *Bir günlük ölüye, üçgünlük yiyecek gerek.* (-Gaz.) *Sekiz günlük ömüre, dokuz günlük azık gerek.* (-Brd.; *Emirda -Af.; Anamas *E ridir -Isp.)
4. *Bir acı âaveni kırđ yıl (/sene) hatırı var.* (KA) *Bir dilim elmanın bin yıl hatırı var.* (Güney * kizdere -Rz.)
5. *Böyüg ba ı belası da böyüg olur¹⁴.* (KA) *Büyük da m büyük kı ı olur.* (Pazarören *Pınarba ı -Ky.)
6. *Göynüsüz köpeg, av dutmaz.* (KA) *Gönülsüz köpek, av avlamaz.* (*Kuyucak -Ay.)¹⁵
7. *landan ko mar dovmaz¹⁶.* (KA) *tten kuzu türemez.* (Gündüzbey *Ye ilyurt -Ml.; *A ın -El.)
8. *Keçi çam yer ra?¹⁷* (KA) *Kedi sirke içer mi?* (Çanlı *Aya -Ank.)
9. *Kesgin sirke gendi âabına zarar verir.* (KA) *Acı sirkenin zararı kendine dokunur.* (Zevker *Refahiye -Ecz.; *Merzifon -Ama.) *Acı so an kabu unu acıtır.* (Yukarı Bozkuyu *Kadirli -Ada.)
10. *Kırk Arabı a lı bir incir çekirdeyini doldurmaz.* (KA) *Dokuz Arabın aklı bir incir çekirde ini doldurmaz.* (Garipköy *Tavas -Dz.)
11. *Kôr baâlanı kôr alıcısı olur.* (KA) *Kör atın, kör nalbandı olur.* (-Vn.)
12. *Küsdü üm da ı odununu yaâmam.* (KA) *Küstü ün da ın odununu yakma.* (Çay *Niksar -To.)
13. *Sa lam ata çürüg arpa zarar vermez.* (KA) *Sa lam öküze çürük saman kâr etmez.* (-Vn.)
14. *Uzak yeri yalanı böyüg olur.* (KA) *Irak yerin somunu büyük olur.* (Karadere *Hekimhan -Ml.)

b. Söz dizimi açısından kurucu ö eleri de i ik görevlerde olanlar (yapıca ortak, kurucu ö elerce farklı):

15. *Alı mı gödde don durmaz* (KA). *Alı mı göt taharet tutmaz.* (-Çkr.)
16. *Bir koltu a iki karpuz sıymaz. / Bir fese iki ba sı maz.* (KA) *ki arslan bir posta sı maz.* (*İlgın -Kn; Gündüzbey *Ye ilyurt)
17. *Bir nüşübetin dokuz köve ziyanı var.* (KA) *Bir alaca dananın erri yedi köye dokunur.* (-Ar.)
18. *Çocuâsuz insan meyvasız a a .* (KA) *Çocuksuz ev, çepersiz bahçeye benzer.* (*Karakoçan -El; Ar.)¹⁸
19. *Deveye hamudu a ırlıâ edmez.* (KA) *Öküzün boynuzu, köpe in kuyru u a ır gelmez.* (*Manyas -Ba.)

¹⁴ Aynı atasözünün KA'da 'Böyüg gemi, böyüg furtuna.' ekinde varyantı bulunur.

¹⁵ Kurucu ö elerinin görevce de i ti ini saptadı ımız u varyantlar da TT'de aynı atasözüne kar ılık gelmektedir: 'Gönülsüz it kurda gitmez.' (Alican *I dır -Kr.; -Brd.); 'Gönülsüz it, sürüye kurd getirir.' (Çepni *Gemerek -Sv.).

¹⁶ Aynı atasözünün KA'da 'lan ilancıâ dovurur, âurkudacıâ deyil.' biçiminde bir ba ka varyantı vardır.

¹⁷ Aynı atasözünün KA'da 'Deve hellim yemez. / Kedi sirke i mez' biçimlerinde ba ka varyantları da bulunmaktadır.

¹⁸ Aynı kavramı kar ılamak üzere TT'de 'A aç dalıyla gürler. (Yukarı Bozkuyu *Kadirli -Ada.; Canık *Mazgirt -Tn.; Avdan *Çamlıdere -Ank.); A aç meyvesiyle süslenir. (*Karakoçan -El.); A aç yapra tyle gürler. (-Gaz.)' atasözleri de kullanılmaktadır.

20. *El s.kiynan gerde e girilmez.* (KA) *El a zıyla çorba içilmez.* (Ye ilov *Aksaray –N.); *El a zıyla ku tutulmaz.* (neciler *Mudurnu –Bo.); *Elin a zı ile çorba içilmez.* (Yukarı Bozkuyu *Kadirli –Ada.); *Elin ta ı ile ku vurulmaz.* (*Sandıklı –Af.)
21. *Esgi furlar imdik g.tümüzü cırmalar.* (KA) *Bayramda yedi in hirmalar, çıkarken tırmalar.* (-Isp.)
22. *ocaâarı s.ki den sovra kapuyu pekiddi (/kapuya mandal âodu).* (KA) *Kırk girdikten sonra kapıya mandal takılmaz.* (*Bey ehir –Kn.)
23. *Lohusanı mezarı kırd gün açtâdır* (KA). *Dı askanın kırk gün mezarı açtık durur.* (*Gürün –Sv.)
24. *Sıçanı sidi inden de ize ne fayda?* (KA) *Karıncaın sidi inin denize faydası olur.* (Yukarı Bozkuyu *Kadirli –Ada.)

II.1.2. Birle ik Cümle Yapısında

Türkçenin söz dizimi üzerinde çalı anlar bugüne kadar birle ik cümle konusunda uzla ıya varamamı tır. Birle ik cümlelerin sınırlarını ve türlerini belirleme konusundaki uzla mazlık ilgili cümle türünü çok de i ik ekillerde de erlendirmelere yol açmı tır. ncelememizde birle ik cümle tanımına uyan ve görü birli i olan tek türde örne e rastladı ımızdan biz bu tartı malara girmiyoruz. Ancak, *giri ik cümle* konusuna katıldı ımızı belirtmekle beraber, onu birle ik cümleden ayrı tuttu umuzu belirtelim.

II.1.2.1. art Cümlesi Yapısında

KA'da art eki /-sa/ tek ekilli oldu u için uyuma aykırıdır. Birle ik cümle kurarken TT'den ayrı bir fonksiyonu olmayan ekin art, temenni, uyarı, ö üt, istek gibi anlamlar ta ıdı ını görürüz:

25. *Allah bir kapu kaparsa bi kapu açar(/aralar).* (KA) *Bir kapı kapanırsa bin kapı açılır.* (Dirmil *Göhlhisar –Brd.)

II.1.3. Giri ik Cümle Yapısında

Giri ik cümle hâlen görü birli ine varılmayan konulardan biridir. Birbiriyle zıt iki ana görü ün bulundu u konuyla ilgili fikirler özetle öyledir:

a. Bunlar basit birer cümleden ibarettir. Çünkü, temel cümlelerin yüklemi dı ında yargı bildiren ba ka bir yüklem ortada yoktur¹⁹.

b. Bunlar birer birle ik cümledir: Çünkü eylemsiler de kendi içinde yargı ta ıdıklarından yan cümle görevi üstlenirler.

Fakat, giri ik cümleyi bir birle ik cümle türü kabul edenler, onu de i ik adlarla ifade etmenin yanı sıra türlerini de farklı ekilde ayırırlar. “Karma ık birle ik cümle”²⁰, “giri ik tümce”²¹, “giri ik bile ik tümce”²² terimlerini kullanan ara tırmacılar eylemsi ta ıyan tüm yapıları yan cümle olarak kabul eder ve bir birle ik cümle türü olu turduklarını savunurken N. Atabay, S. Özel ve A

¹⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınevi, stanbul 1999, s. 404.

²⁰ Banguo lu Tahsin, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004, s. 562-585.

²¹ Vecihe Hatibo lu, *Türkçenin Sözdizimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1972, s. 153-154.

²² Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yayınları, stanbul 1984, s. 74-86.

Kutluk ortak kitaplarında “giri ik tümce”²³ terimini kullanır ve onları birle ik cümleden ayrı bir cümle çe idi olarak de erlendirir.

Yapısı ve çe itleriyle ilgili de i ik fikirlerin oldu u bu cümle çe idi, esası açısından, eylemsileri içine alan bir cümle türüdür. Ancak, onu basit ve birle ik cümleden ayrı olarak de erlendirmek bizce daha do ru olacaktır.

A. Kutluk vd. tarafından hazırlanan ortak çalı mada da vurgulandı ı gibi, giri ik tümcede birle ik tümcedeki gibi birden çok yargı vardır, ancak giri ik tümcede bir temel tümceyle tümcemsi veya tümcemsiler bulunur²⁴. Oysa birle ik cümlede bir temel cümle ve yan cümleler bulunmaktadır. Bilindi i gibi eylemsiler ki i belirtmedikleri için eylemden ayrılırlar. Di er tüm fonksiyonlarıysa eylemle aynıdır. Bu açıdan onlara, *ki i kavramı vermeyen kip* denebilir²⁵. Onların en önemli özelliklerinden biri cümlede bir tümcemsi (eylemlilik, ortaç ve ulaç ile kurulan dizim) olu turmalarıdır. Neticede giri ik cümle biri temel cümle biri de tümcemsiden olu an iki parçadan meydana gelmi tir. Dolayısıyla onları birle ik cümleden ayrı ele almak yerinde bir tutum olarak görünmektedir.

II.1.3.1. Giri ik Cümle sim-fiil

sim-fiil (eylemlilik) eki alan fiil ve ona ba lı kelimelerin olu turdu u tümcemsinin temel yargıya ba lanmasıyla olu ur.

26. *Arap eli öpmeynan dudaâ a inmaz.* / *El öpmeynan dudaâ a inmaz.* (KA)²⁶ *Arap eli öpmekle dudak kararmaz* (*kara olmaz*). (-Bt.; Anamas *E ridir -Isp.; Yukarı Çi il, *İlgın -Kn.; *Ünye -Or.)

II.1.3.2. Giri ik Cümle Sıfat-fiil

Sıfat-fiil (ortaç) eki alan fiil ve ona ba lı kelimelerin olu turdu u tümcemsinin temel yargıya ba lanmasıyla olu ur. Giri ik cümle yapısını koruyan paralel atasözlerinin en çok örne i bu türde görülür:

27. *Ba âasını a zıynan egmek yeyen aç âadır.* (KA)²⁷ *Başkasının avucundan su içen kanmaz.* (İskeçe -Yunanistan)

28. *Çoâ gezeni aya ina b.â bula ır.* (KA) *Çok gezen aya a b.k bula ır.* (-Gaz.); *Çok gezen aya a çöp bula ır.* (Do anbey *Bey ehir -Kn.); *Gece gezenin aya ina pislik bula ır.* (Gündüzbey *Ye ilyurt -Ml.)²⁸

29. *Eceli gelen köpeg cami duvarına i er.* (KA)²⁹ *Eceli gelen keçi, çobanın de ne ini yalar.* (neciler *Mudurnu -Bo); *Eceli dolan (/gelen) yılan, yol üstünde yatar.* (amani *Karakoçan -El.; Ünye -Or.); *Ölecek karga kırılacak dala konar.* (*Mudurnu -Bo.; Çkr.)

²³ Ne e Atabay ve öte. **Türkiye Türkçesinin Sözdizimi**, Papatya Yayınları, stanbul 2003, s. 110.

²⁴ Agm, s. 110-111.

²⁵ Nurettin Koç, **Yeni Dilbilgisi**, nkılâp Kitabevi, stanbul 1996, s. 547.

²⁶ Bu atasözünün ‘*Arap eli öpmeynan dudaâ âararmaz, ate deymeyinca dil yanmaz.*’ biçiminde geni letilmi bir ba ka varyantı vardır.

²⁷ kr . (madde 20.)

²⁸ TT a ızlarında aynı atasözünün aynı yapıda olan ancak, kurucu ö eleri görevce de i en atasözleri de bulunur: ‘*Gezen ayak boka basar.*’ (*E ridir -Isp.); *Gezen pabuç bok (/pislik) getirir.* *Gezen tavuk aya ında pis getirir* (-Gaz.); *Çok gezen ayak b.k basar.* (Isp.)’.

²⁹ kr . (madde 37.)

30. *Ed girmeyen eve derd girer.* (KA) *Et giren eve dert girmez.* (*Merzifon –Ama.; *E ridir –Isp.)
31. *El àuyunu àazan gendi düşer.* (KA) *Başkasına kuyu kazan kendi düşer.* (Seslikaya *Ardeşen –Rz.; Hacıobası Köyü *Delice –Ank.); *Başkasına minder atan kendi altına atar.* (-Dy.)
32. *Sabreden dervi muradına ermeden gebermi .* (KA) *Sabreden dervi , sıkıntıdan gebermi .* (skeçe –Yunanistan)
33. *Terazisi b.ktan olanı osuruâdan olur dirhemi.* (KA)³⁰ *Terazisi tezekten olanın dirhemi b.ktan olur.* (-Vn.)
34. *Soyundan çekmeyen soysuz olur.* (KA) *Aslına çekmeyen haramzade.* (-Hat.)
35. *Tesdici sapı isdediyi yere âor.* (KA) *Çömle i yapan kulpunu da takar.* (-Hak.)
36. *Üzüümü çoâ olan yere sepedi ofaâ getir.* (KA) *Kirazın çok oldu u yere sepetsiz güt.* (skeçe –Yunanistan)

1.3.3. Giri ik Cümle Zarf-fiil

Zarf-fiil (ulaç) eki alan fiil ve ona ba lı kelimelerin olu turdu u tümce sinin temel yargıya ba lanmasıyla olu ur.

37. *Ko àa ınınca çobanı topuzuna sulanır.* (KA) *Keçinin ölümü gelince (/sırtı ka ınınca) çobanın de ne ine sürünür.* (-N .; Gündüzbey *Ye ilyurt –Ml.)
38. *Üzüm, üzümü görerek âararır.* (KA) *Çocuk, çocu a bakarak a lar.* (*E ridir –Isp.)

II.1.4. Sıralı Cümle Yapısında

Aralarında anlam yakınlı ı olan cümlelerin arka arkaya sıralanmasıyla olu an cümle yapılarına sıralı cümle denir. Bu tür cümlelerde cümleler arası bir temel cümle-yardımcı cümle ili kisinden çok, art arda olma, e zamanda olma, kar ıla tırma-denkle tirme ili kisi vardır³¹.

II.1.4.1. Ba ımsız Sıralı Cümle

Aralarında anlam yakınlı ı olan cümlelerin art arda sıralanmasıyla olu ur. Sıralanan cümlelerin öznesi, nesnesi ve yüklemi birbirinden ayrıdır. Sıralanan cümleler kip bakımından genellikle birbiriyle ili kilidir.

39. *Alma mazlumı ahını, gökden indirir ahını.* (KA) *Alma mazlumun (saçı kesi in) ahını, gökten indirir ahını.* (-Vn.; *Merzifon –Ama.; Çepni *Gemerek –Sv.)
40. *Ba da e eg ölüür, zararı bize tokanur.* (KA) *Da da e ek ölüür, zararı eve olur.* (Çay *Niksar –To.); *E ek da da ölüür, zararı eve gelir.* (*Balâ –Ank.; Mahmutören –Or.; Ye ilova *Aksaray –N .)
41. *Çoâ paranı haramı var, çok àanu anı yalanı var.* (KA) *Çok konu anda var bir yalan, çok zenginde var bir haram.* (-Kn.)
42. *Çocu unan çitâma yola, ba ı a gelir bela.* (KA) *Çocukla çıkma yola, ba ina gelir bin türlü bela.* (*Tirebolu –Gr.; Salman *Akku –Or.); *Çocukla çıkma yola, dü ersen güler, dü erse a lar.* (Yeniyörük, Tozkovan, Zeyve *Gülнар – ç); *Çocuklan gitme i e, tut kula ina i e.* (-Sk.);

³⁰ Kr . (madde 53.)

³¹ Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, *Türkiye Türkçesi Sözdizimi*, 3F Yayınevi, stanbul 2008, s. 169.

Çocuklu kadınla gitme yola, ba ina getirir bela. (Yukarı Bozkuyu *Kadirli –Ada.); *E ek ile çıkma yola, ba ina gelir bela.* (Salavat, Hasandere *Erfelek –Sn.)

43. *Para varısa olur köle âulu , para yovusa Ballirgodisa'dır yolu .* (KA) *Kesende var mı pulun, âlem kulun; kesende yok mu pulun, da dan a ar yolun.* (Salman *Akku –Or.)

44. *Tenbel arı dile hamarad, küd bıça ele hamarad.* (KA) *Kör bıçak ele yavuz, kötü adam (/avrat) dile yavuz.* (-Gaz.)

45. *Zerdaliden düdüğ olmaz, zornadan al haberi.* (KA) *Zerdaliden kaval olmaz, al zurnadan haberi.* (-Gaz.)

II.1.4.2. Ba ımlı Sıralı Cümle

Bu cümleler hem ö eleri hem de anlamları açısından ortaklık gösterir. Özneleri, nesne, tümleş veya yüklemli ortaktır. Bazen de bu ortaklık birbirine ba laçlar aracılığıyla ba lanmış anlamca ili kili cümlelerden oluşur:

II.1.4.2.1. Yüklemi Ortak Ba ımlı Sıralı Cümle

46. *Ana gibi yar, vatan gibi dayar olmaz.* (KA) *Ba dat gibi ar, karde gibi yar olmaz.* (Gündüzbey *Ye ilyurt –Ml.)

II.1.4.2.2. Öznesi Ortak Ba ımlı Sıralı Cümle

47. *Allah âarda ı âarda yaraddı, kesesini ayrı yaradı.* (KA) *Karda ı karda yaratmış , rızkını ayrı yaratmış .* (-Gaz.)³²

48. *Domuzu âuyruvunu mengeneye âomu lar (da) kırd sene düzelmemi .* (KA) *tin boçikini kırk sene kalıba koymu lar düzelmemi .* (-Bt.)

II.1.4.2.3. Ba laçlı Sıralı Cümle

49. *S.kimi keser yerim amma, kasaba minned edmem.* (KA) *Keli imi keserim de, keçiye minnet etmem.* (Çayköy *Niksar –To.)

II.1.5. Eksilteli Cümle Yapısında

Bir veya daha fazla ö esi dü en cümle çe ididir. Atasözlerinde bu tür cümle yapılarının oluşması onların çarpıcı bir anlatım kazanması ve kolaylıkla ezberlenmesi için uygulanan yöntemlerdendir:

50. *ızı sa lısı, tarlanı da lısı.* (KA) *Arpayı ta lı yerden, kız karda lı yerden.* (-Gaz.; -Af.); *Bu dayı (/ arpayı / tarlayı) ta lı yerden, kız karda lı yerden (al).*³³ (-Gaz.)

II.1.6. Aktarma Cümle Yapısında

Atasözlerinde tahkiyeye dayalı bu anlatım yolu, birine ait sözü de i tirmeden aktarmak amacıyla kullanılır. Ancak esas amaç, atasözünü kalıcı kılacak etkili bir anlatım sergilemektir:

51. *Deliye: "kapuyu kapad" dediler, aldı da gidi.* (KA) *Deliye: "Kaptıyı ört de gel" demi ler, yüklenmi de gelmi .* (*Mudurnu –Bo.; Çanılı *aya –Ank.)

³² TT'de 'Karde karde tir ama, minci para iledir. (Seslikaya *Arde en –Rz.)' biçiminde söz dizimi açısından ba lı birle ik cümle örne ine de rastlıyoruz.

³³ Bu atasözünün KA'daki varyantla ortak olan örnekleri dı nda, söz dizimi açısından örtü meyen 'Öküzün inek ba lısı, tarlanın ufak ta lısı mahbuldur. (-Ezm.)' biçimi, yapıca yüklemi ortak birle ik cümledir.

52. *Geline demi ler: “ a oyna”, “Yenim dar” demi ; yenini bolardmı lar, “Yerim dar” demi ; yerini bolardmı lar, “Gönliüm dar” demi . (KA) ti mindere ça ırmı lar da, “Bura benim yerim de il” demi . (*Su ehri –Sv.)*

III. Söz Dizimi Bakımından Atasözlerinde Farklıla malar

Ortak atasözlerinde çe itli sapmalar görüyoruz. Özde atasözünün bütünlü ünü bozmayan bu türden sapmalar, onların mahalli özellikler kazanmasında rol oynamı tır. Böylece atasözünün varyantlarının do u unda sadece barındırdı ı e /yakın anlamlı sözcüklerin de il, söz dizimi bakımından kurucuların de i mesi veya yapı, anlam vb. açıdan da cümlelerin de i mesi de görev almaktadır.

III.1. Yapı Bakımından Cümle Türlerindeki De i meler Sonucu Farklıla malar

Cümleyi meydana getiren kurucuların yer de i tirmesi ve dolayısıyla türlerinin de i mesi; sözcüklerin farklı ekilde çekimlenmeleri vb. nedenler söz dizimi açısından atasözlerinin birbirinden ayrılmasına yol açabilir. Günümüze gelinceye de in bu türden de i melere u rayan atasözleri, böylece yörenin be enisine göre yeniden ekillenmi tir.

KA ve TT’deki atasözleri arasındaki de i meler öyle sıralanabilir:

a. Cümle yapıları aynı olmasına kar ın olu um türleriyle birbirlerinden ayrılanlar:

KA: Giri ik Cümle Sıfat-fiil TT: Giri ik Cümle sim-fiil

53. *Karpuz âabu undan olan terazini b.âdan olur dirhemi. (KA) Tezekten olma terazinin dirhemi b.ktan olur. (*Ünye –Or.)*

KA: Giri ik Cümle Zarf-fiil TT: Giri ik Cümle Sıfat-fiil

54. *Çamur olmayınca hamur olmaz. (KA) Çamur olmayan yerde hamur olmaz. (Çınaralan – Sm.)*

KA: Yükleme Ortak Ba ımlı Sıralı Cümle TT: Ba ımsız Sıralı Cümle

55. *A ır da ı ne yel alır, ne sel. (KA) A ır ta ı ne sel alır, ne yel alır. (Ye ilova *Aksaray – N .)*

KA: Ba ımsız Sıralı Cümle TT: Öznesi Ortak Ba ımlı Sıralı Cümle

56. *Hayır dile âomu u a, hayır gelsin ba ı a. / Eyi adam âamu usuna iki, ba a bir der. (KA) Kom unun e e ini iki iste ki Allah sana da bir versin. (-Gaz.)*

b. KA’daki basit cümle yapısına kar ılık, TT’deki varyant söz dizimi açısından farklı yapıda olabilir:

KA’da basit yapıya sahip atasözlerinin TT’deki varyantları bazen birle ik cümle biçimindedir:

KA: Basit Cümle TT: Giri ik Cümle Sıfat-fiil

57. *Davedsiz düviüne köpepler gider. / Davedsiz yere çöregciynan böregci gider. (KA) Davetsiz yere giden, kuru yazıya oturur. (Yukarı Bozkuyu *Kadirli –Ada.)*

58. *Tesdici sapı isdediyi yere âor. (KA) Çömle i yapan kulpunu da takar. (-Hak.)*

KA: Basit Cümle TT: Giri ik Cümle Zarf-fiil

59. *Dere her zaman kütiğ getirmez.* (KA) *Her zaman sel gelip kütiğ getirmez.* (-Vn.)

Kimi durumlarda da KA'daki basit cümle yapısına mukabil, TT'deki atasözleri sıralı cümle biçiminde olabilmektedir:

KA: Basit Cümle TT: Yüklemler Ortak Sıralı Cümle

60. *Her âoyu gendi baca ından asılır.* (KA) *Keçi keçi baca ından, koyun koyun baca ından asılır.* (Gündüzbey *Ye ilyurt -Ml.); *Keçiyi keçi aya ından, koyunu koyun aya ından asarlar.* (Çayköy *Niksar -To.; -Vn.; A ın -El.)

Kıbrıs'taki varyanta karşılık, TT'deki varyantlar bazen de aktarma cümlesi hâlini almıştır:

61. *arâaya yavrusu Zümrüdü Anka âu u görünür.* / *Kuzâuna yavrusu Zümrüdü Anka âu u gelir.* (KA) *Kirpi de yavrusunu "Pamu um" diye severmi .* (Gündüzbey *Ye ilyurt -Ml.; Çepni *Gemerek -Sv.)

c. Ters durumlarla da karşılaşıyoruz. Buna göre KA'da birleşik cümle/sıralı cümle yapısındaki atasözüne mukabil, TT'de yapı basit cümle biçimindedir:

KA: Girişik Cümle Sıfat-fil TT: Basit Cümle

62. *Gözü ü gördü ü süd yo urd olmaz.* (KA) *Evdeki buza ı öküz olmaz.* (-Sm.; -Kr .)

63. *Hayır edmeyecek hacıyı devede ilan sokar.* (KA) *Devenin üstünde adamı böy sokar* (*E ridir -İsp.).

KA: Öznesi Ortak Basit Sıralı Cümle TT: Basit Cümle

64. *Da dan geldi da adamı, âovmak isder sa adamı (/hasda eder sa adamı).* (KA) *Da adamı, hasta eder sa adamı.* (-Gaz.; Kn.; *Alaçam -Sm.)

d. KA'daki girişik cümleye karşılık, TT'de birleşik/sıralı cümle biçiminde atasözleriyle de karşılaşıyoruz:

KA: Girişik Cümle Sıfat-fil TT: arth Birleşik Cümle

65. *Ahmaâ e eyi sırtına bi en çoâ olur.* (KA) *Aptal eşe e kim olsa biner.* (-İsp.; *Kuyucak -Ay.; *Karapınar -Kn.)

66. *Arabı ya ı balı çoâ oluncaâ t. aâlarına sürer.* (KA) *Budalanın ya ı çok olursa sakalına sürer.* (Çanlı *Aya -Ank.)

67. *abaâdan olan terazini b.âdan olur dirhemi.* (KA) *Terazi geçeden olursa, nügüsü b.ktan olur.* (Gündüzbey *Ye ilyurt -Ml.)

KA: Girişik Cümle Zarf-fil TT: Basit Sıralı Cümle

68. *Kedi yavrusunu yeyceyinde sıçana be zetir.* (KA) *Kedi yavrusunu yiyece i zaman küle beler de yermi .* (Kızılcaç *Bucak -Brd.)

e. Birleşik/sıralı cümleye karşılık TT'de kimi zaman girişik cümle yapısında atasözleri de görüyoruz:

KA: arth Birleşik Cümle TT: Girişik Cümle sim-fil

69. *Deve silkinse e e e yük çıkar .* (KA) *E e in silkinmesi deveye yük olur.* (*Ta ova -Ama.)

KA: arth Birleşik Cümle TT: Girişik Cümle Sıfat-fil/Zarf-fil

70. *Ba nere gidersa ayaâ da oraya gider.* (KA) *Ba gidince ayak kalmaz.* (*Kuyucak –Ay.; *Mudurnu –Bo.; Zahmettin *Hekimhan –Ml.) *E ek gidince semeri de gider.* (-Vn.)

KA: Ba lı Sıralı Cümle TT: Giri ik Cümle Sıfat-fil

71. *Dereye giren ıslanır da çıkar.* (KA) *Balık tutanın paçası ıslanır.* (*Sandıklı –Af.)

III.2. Yüklemin Yerinin De i mesi Sonucu Farklıla malar

Kurallı cümle yapısına kar ılık, yüklem yer de i tirmesi sonucu olu an devrik cümleler incelenen bölge atasözleri arasında farklılıkları getirmi tir. Bunu u örnekte görelim:

KA: Çoâ paranı haramı var, çok âanu anı yalanı var. (Kurallı cümle)

TT: Çok konu anda var bir yalan, çok zenginde var bir haram. (-Kn.) (Devrik cümle)

III.3. Yüklemin Türünün De i mesi Sonucu Farklıla malar

Atasözlerinde kurucu unsurlardan yüklem de i ti inde sözcük türü de de i ebilmekte ve onunla ba lantılı olarak cümle türleri arasında geçi ler ya anabilmektedir:

KA: Soyundan çekmeyen soysuz olur. (Fiil cümlesi)

TT: Aslına çekmeyen haramzade. (-Hat.) (Ad cümlesi)

IV.4. Cümlelerin Anlam Bakımından De i mesi Sonucu Farklıla malar

Aynı yargıyı bildirmek için KA ve TT'de ortak olan u atasözünün Kıbrıs'ta anlamca olumlu, TT'de olumsuz cümle biçiminde ekillenmesi ait oldu u yöre halkının be enisin, tercihinin sonucudur:

KA: Ed girmeyen eve derd girer. (Tümceksi: olumsuz; temel cümle: olumlu)

TT: Et giren eve dert girmez. (*Merzifon –Ama.; *E ridir –Isp.) (Tümceksi: olumlu; temel cümle: olumsuz)

III.5. Cümlelerin Görev Bakımından De i mesi Sonucu Farklıla malar

Ait oldu u yörenin be enisine, dünya görü üne göre atasözlerinde bildirilen hüküm de i ebilir. Buna ba lı olarak cümle görev bakımından de i meye u rar. KA'daki soru cümlesine kar ılık TT'de anlamca bildirme cümlesi olan u varyantlar de i meye güzel birer örnektir.

KA: Sıçanı sidi inden de ize ne fayda?

TT: Karıncanın sidi inin denize faydası olur. (Yukarı Bozkuyu *Kadirli –Ada.)

Örnekten de anla ıldı ı gibi soru cümlesi biçimindeki atasözlerinde temel amaç cevap almak de il, bu yolla dü ünmeye sevk etmektir. Bu tür örnekler için *sözde soru cümleleri* terimini kullanan Demir, söze yadsıma, a ma, rica, abartı, kar ıla tırma, sitem gibi anlamlar katılmak istendi inde sözde soru cümlelerinden yararlandı ımı bildirir³⁴.

SONUÇ

Atasözlerindeki benzerlikler Kıbrıs'ta ve Anadolu'da kullanılan örneklerin ortak bir kökten çıktığı nı ve aynı de er yargılarını payla maya devam ettiklerini göstermektedir. Olaylar kar ısında ortak tutum ve tepkiler, ya ama benzer bakı açıları ve algılayı Kıbrıs Türklerinin farklı

³⁴ Tufan Demir, **Türkçe Dilbilgisi**, Kurmay Kitabevi, Ankara 2006, s. 230.

co rafyada ya amlarını sürdürmelerine ra men Anadolu'dan ta ıdıkları kültürü devam ettirdi ini atasözlerinin ahsında göstermektedir.

Örneklerden anlıyoruz ki, atasözlerinde birkaç ses veya sözcük de i se dahi, söz dizimi açısından paralel biçimler devam edebilmektedir. Bu açıdan atasözlerinde kalıpla mayı söz dizimi ve di er çevresel etkenler daha etkin ekilde korumaktadır.

Hemen hemen TT'deki her türlü cümle türüne, anlatım yoluna KA'daki atasözlerinde de rastlanmaktadır. Böylelikle incelenen atasözleri arasındaki ortaklık aynı kaynaktan çıkmalarıyla sınırlı kalmamakta, cümle kurulu ları itibariyle de devam ettirilmektedir.

KA'nın de i en cümle yapısı atasözlerine yansımamı tır. Özellikle kurallı cümle yapısının korunması dikkate de erdir. Ancak, bazı atasözlerinde cümle türleri de i mi tir. Kimi zaman basit cümle yapısına mukabil birle ik cümleler, kimi zaman da bildirme cümlelerine kar ılık soru cümleleri gibi çe itlemelerle atasözleri ait oldu u yörenin be enisine göre yeniden ekillenmi tir. Bu türden de i meler Türkçenin olanaklarını a mayan, söz dizimine uygun geli melerdir.

Basit, birle ik, giri ik, sıralı, aktarma ve eksilteli cümle türleri arasında en çok ortaklık basit yapıdaki atasözlerindedir. Bu atasözlerinin kısa ve özlü ifadeler içermeleri, be eni kazanmalarını sa lamı , bu sayede Kıbrıs ve Türkiye Türklerince günümüze kadar kullanımları devam etmi tir.

Atasözlerinin geneli do rulu undan ku ku duyulmayan yargılar, deneyimler bildirmektedir. Bu yüzden genellikle geni zaman kipiyle kurulmu turlar. Ancak, bildirme ve emir kipleriyle kurulanlar da vardır. nceledi imiz örnekler içerisindeyse bildirme cümlesi biçimindeki atasözleri sayıca birinci sırada yer alırken onu emir cümleleri izlemi tir. Soru cümlesi biçimindeki atasözleriye sayıca az oldu u gibi, temel amaç cevap almaktan çok bir do ruya i aret etmek, dü ündürmektir.

ncelemede veri kaynaklarını sınırlı tutmamıza ra men birçok ortak örne e ula tık. Amacımız atasözlerinin aynı kaynaktan gelmekle beraber yapıca ortak unsurlar ta ımayı sürdürdüklerini göstermekti. stenirse yeni incelemelerle daha fazla kaynaktan çok daha çe itli veriye ula ılabilir, Kıbrıs ve Türkiye Türklerinin atasözleri arasında yeni e le tirmelere gidilebilir, Türk dünyasıyla ortak örneklere ula ılabilir.

KAYNAKLAR

- AKSOY Ö. Asım, **Bölge A ızlarında Atasözleri ve Deyimler I**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara1996.
- AKTAN Bilal, "Cümle Yapısı Bakımından Özbek Atasözleri", **Turkish Studies**, 2011, S: 6/2, s. 161-174.
- ALTUN Mustafa, "Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir nceleme", **Akademik Ara tırmalar**, 2004, **Dergisi**, S: 21, s. 79-91.
- ATABAY Ne e ve öte. **Türkiye Türkçesinin Sözdizimi**, Papatya Yayınları, stanbul 2003.
- BANGUO LU Tahsin, **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004.
- B LGEG L Kaya, **Türkçe Dilbilgisi**, Dergâh Yayınları, stanbul 1984.
- B RTEK Ferit, **En Eski Türk Sıvları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1944.
- BOZKURT Fuat, **Türkiye Türkçesi**, Cem Yayınevi, stanbul 1995.
- DEL CE H. brahim, **Türkçe Sözdizimi**, Kitabevi Yayınları, stanbul 2007.

- DEM R Nurettin, “Kıbrıs A ızlarının Tipik Özellikleri”, **Kıbrıs Konu uyor**, (hızl. Rıdvan Öztürk), Kesit Yayınları, stanbul 2009a, s. 17-28.
- _____, “Kıbrıs A ızlarında tek Eki Alın Cümleler”, **Kıbrıs Konu uyor**, (hızl. Rıdvan Öztürk), Kesit Yayınları, stanbul 2009b, s. 117-122.
- DEM R Tufan, **Türkçe Dilbilgisi**, Kurmay Kitabevi, Ankara 2006.
- D ZDARO LU Hikmet, **Tümcebilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1976.
- ED SKUN Haydar, **Türk Dilbilgisi**, Remzi Kitabevi, stanbul 2005:
- ERG N Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınevi, stanbul 1999.
- GENCAN T. Nejat, **Dilbilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- GÖKÇEO LU Mustafa, **Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlü ü**, Galeri Kültür Yayınları, Lefko a 1997.
- HAKER B. Hakkı, **Hakeri'nin Kıbrıs Türkçesi Sözlü ü**, SAMTAY, Lefko a 2004.
- HASAN Hamdi, **Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- HAT PO LU Vecihe, **Türkçenin Sözdizimi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1972.
- KARAHAN Leyla, **Türkçede Söz Dizimi**, Akça , Ankara 2007.
- KOÇ Nurettin, **Yeni Dilbilgisi**, nkılâp Kitabevi, stanbul 1996.
- MUSAO LU Mehman, “Ortak Atasözlerimizin Söz Dizimsel-Metin Dil Bilimsel Özellikleri”, **Ça da Türklük Ara tırmaları Sempozyumu Bildirileri**, 2002, s. 12-19.
- ÖZKAN Mustafa ve Veysi Sevinçli, **Türkiye Türkçesi Sözdizimi**, 3F Yayınevi, stanbul 2008.
- SAKAO LU Saim, “Dîvânu Lügati't-Türk'teki Bazı Atasözleri Üzerine”, **Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri 1989**, Ankara 1997.